

MRAKSVIT

1

Bilo mu je, da je dosegel vrh tega dne. Potopil je svoje telo v vodi in prisluhnil, kako mu je dobrila ude do zadnjega vlakenca. Popsod po telesu je začutil tople, spajajoče se dotike. Vedno si je želel takšno bližino, ki bi ga mogla dovršiti, pa je doslej zastonj hlatal po njej. Morala bi ga razžejati v vsem, toda vselej je ostajalo v njem nekaj nepotešeno. In potlej ga je grenil še silnejši glad.

Zato se je tem bolj sproščal, ko je pritiskala voda po njegovih udih in je kopal jemala telesu svinčeno težo. Odpiral je jeklene kletke velikanskemu kitu, da bi ga izbljuval na suho. Neprenehoma se je raztelešal, da bi nasitil lačnega prerijskega volka in bi se zleknil ob njegovem vznožju. Vsa ta divjad mu je rabila za zadnje zatočišče. Kadar je bil ob moč in ga je obdajala vsevprek neskončna gluhot, je našel tu zadnji izhod iz stiske: za temi živalskimi šapami se je skrtil. Bile so mu sredobežen krog, ki je bil vedno odprt navzven, s kengurujskimi skoki usmerjen navspred.

Natrl si je kožo z milom in do glave mrknil v banji. Nosil si je vodo, da se je penila. Zelo zavzeto se je umival, obenem zelo previdno, da ne bi zmil s sebe tiste tanke mreže, ki jo je vtisnila vanj njena polt. Skrbno si je prizadeval, da ne bi oddrgnil njenega voha, ki se ga je navzelo njegovo telo. Misli so mu otrpnile v glavi in ni mu bilo do nikakršnih trdnih sklepov za jutri ali pojutrišnjem: ni se jim čutil kos. Krdeloma so stopale pred oči slike z njunega najdišča, krdeloma so se trgali prizori iz sklopa njunih ljubezenskih iger in se osamljeni razhajali. Razpolovili so ga in zapadel jim je. Mogoče bi zdaj za trdno sklenil, da pretrga to opesno življenje z njo, jutri pa bi se vendarle spet napolnil k njej.

Zelo dolgo se je kopal, in ko se mu je zdelo, da je čist, se je že svetlikalo skozi okno. Nov dan je vzhajal iz spominov pretekle noči, dan onkraj teže in brez posebnosti: bil je nov, ne več, kot da se je pravkar rodil.

Spustil je še mrzel prš po hrbtu, preden je stopil iz banje. Ni se oblekel, samo prepasal se je. S klecavimi nogami je poiskal ležišče. Ko je zaspal, se je dan docela razsvital.

Zbudil se je iz zmešanih sanj.

Iz dneva v dan je ponavljal isto zgodbo. Komaj je vstal, je priključil svojo žilo nevidnemu omrežju, šumno je lomastil skozi svoj življenjski prostor in opravljal svoje posle. Ko se je zvečer izklopil, ga storjeno delo ni dvignilo, ga ni premaknilo nikamor, silnice v njem se niso preokrenile. Vselej je deval polovično delo iz rok.

Legal je spat in se prebujal. Vmes pa je bilo vso tisto smešno otepanje cirkuškega klovna, ki je na zunaj šaljivo, v resnici pa je resno in trdo, pogosto žalostno in nagnusno. Vedel je tudi, da navzlic vsemu klovnsko življenje vsebuje poleg vsakdanje plehkosti tudi nadzemen čar, ki mosti njegovo vsakdanjo površnost. Prebujanje to pozno popoldne ga je s še močnejšo silo vrglo nazaj na cirkusno prizorišče.

Bil je celo uro prezgodaj pred njeno sobo.

Vselej, kadar je prihajal — in to je bilo vsak dan proti večeru, so otroci na dvorišču igrali sonce in veter. Igri ni pripisoval nobenega pomena, ni ga pritegnila niti toliko, da bi se ustavil. Začudovalo ga je le to, da so jo otroci pričenjali vedno posebno, svojstveno, vedno na istem prostoru, vedno ob istem mraku. Mogoče se ni ustavljal samo zato, ker je prihajal ob točni uri. Iskal je po spominu, če mu je kdaj ostajalo časa, da bi se mogel utrgati s svoje poti. Vrhu tega se nikdar ni poglabljal v otroške igre. Danes je bil prvič prezgoden.

Stopil je pod obokasti zid in se naslonil na steber. Od tu je nalahkoma mogel slediti poteku na igrišču.

»Daj mi rokavice«, je rekel tedaj veter.

»Vrni mu jih, da mu sonce ne požge rok«, je rekel otrok.

»Ne bo ga našel«, je rekel otrok.

»Ker hodiš po berglah. Noben spreten veter ne hodi po berglah. Tak ne boš ujel sonca. Odstopi, da bom jaz veter«, je rekel otrok.

»Rekel sem, da hočem rokavice«, je rekel veter.

»Rokavice«, je rekel otrok.

»Rokavice«, je rekla garderobarica.

Tisti čas so se v zraku izmenjale ptice skopo in narejeno kakor straže pred vhodom v oblake. Lastovice so nadomestili črni vrani. Zdelo se je, da se je zrak prebarval, v resnici pa se je samo na črtico utrnil dan. Lastovke so klonknile v reko, s srebrnimi trebuhmi so ležale vznak na sivi površini reke.

Zdaj so otroci gledali vrane in gledali so jih z bojznijo v očeh, kajti vrani so krožili zelo nizko in z zelo razpetimi perutmi, njihove poteze so bile domala hudobne. In luknje, ki so jih zavrtali v poslopja, so bile nestrohljive, ogabne, sestradane. Votline so zid, ki je nagibal hiše v tisto držo, ki je drža hiš, tik preden se sesujejo.

»V zraku so zdaj vrani in rokavice so ti odveč«, je rekel otrok.

»Ne zaradi vranov, zaradi smodljivega sonca. Kajti sonce požiga roke«, je rekel veter.

»Da, to drži«, so rekli otroci.

»Toda rokavic nisi oddal«, je rekla garderobarica.

»Sem«, je rekel veter.

»Je«, je rekel otrok.

»Jez, so rekli otroci.

»Nihče jih danes ni oddal, igrali smo brez njih«, je rekla garderobarica. »Tu so suknje in sandale in nogavice in prače in noži in vse drugo, kar nosimo v žepih, rokavic pa ni.«

Garderobarica je metala vse predmete daleč v zrak, da so padali kakor dež po otroških glavah. Otroci so si ogledovali vsak kos posebej, toda rokavic ni bilo med njimi.

»Hočem jih imeti«, je rekel veter. Pri tem sta se njegova komolca tako ostro usločila v dva razcepa, da se je garderobarica začudeno ozrla proti prvemu, nato proti drugemu.

Otroci so se spremenili v mravljišče ostrih komolcev. Potegnili so obroč okoli garderobarice, letve so se stisnile ozko druga poleg druge. Garderobarica je bila zelo neznatna v tej gneči, vsi so jo presegali. Nekateri otroci so preraščali druge za celo glavo in garderobarica je videla, da so imeli ti po največ sonca v obrazih. Potem so otroci zategnili krog.

»Jaz sem tudi oddal rokavice«, je rekel otrok.

»Jaz tudi«, je rekel otrok.

»Vsi smo prišli v rokavicah«, so rekli.

»Jaz za točno vem, kako sem jih oddala. Naredila sem iz njih šopek cvetlic. Tako, glejte, spodaj pri zapestju so bila stebela, zgoraj, kjer so prsti, pa cvet. Nesla sem jih pod nos in sem rekla: o kako lepe cvetlice. Vse deklice pravijo tako, kadar zagledajo cvetlice. Vsi so slišali, da sem to rekla. Toda bile so rokavice, ki sem ti jih dala, ker si garderobarica. Iz česa bi mogla sicer narediti šopek«, je rekel otrok.

»Skrila si jih zase«, je rekel otrok.

»Izneverila si se igri«, so rekli otroci.

»Mi pa smo ti zaupali«, so rekli.

Takrat se je izmuznil izpod obokastega zidu in potihoma zavil navzgor po stopnicah, da ne bi obrnil neprijetne otroške pozornosti nase. Ko je stopil po stopnicah, je slišal, da so na dvorišču klicali imena, zaman je skušal ujeti, komu pripadajo. Njegovo slabotno umikanje skozi stopnišče jih je povsem spačilo. Nikamor ni znal uvrstiti tega zadnjega prizora in sploh se ni mogel znajti, kdaj je stopil v to čudno igro, ali ob njenem začetku ali koncu. Tudi ni znal potegniti jasnega risa med tem, kdaj se je končala igra in kje se je pričela resničnost. Pred sobo na vrhu stopnic so se mu obrisi docela zameglili in spomnil se je, da bi se v tem hipu ne smel umakniti.

4

Ko se je na stopnišču obrnil, je spodaj udaril prvi otrok, potem so udarili drugi. Udarili so s tistimi majhnimi pestmi, ki niso bile vajene tega opravila; mnoge od njih so udarile prvič, mnoge so bile premajhne, da bi mogle biti pesti. Kadar so vtaknile svoje prste globlje v rdečo nebo, tedaj so bile žareče bakle, ki so se črno namnožile nad zadrgnjenim obročem. Odjekalo je, včasih zatoglo, vedno pa brez meja otožno. Zmeraj znova so se jate pesti vračale visoko nad glave in zmeraj je trajalo nekaj časa, preden je vsaka pest našla svoje mesto.

Tisti, ki so imeli po največ sonca v obrazih, so suvali s srstinasto obutvijo in tedaj je prav razločno slišal bridko donenje skozi votlo garderobarično truplo.

Stekel je po hodniku in se vsakčas hotel spustiti spet po stopnicah nizdol, ko se je pojavila v durih. Nenadoma je stala pred njim in nič na njej ni spominjalo na to, da spodaj na dvorišču pesti pobijajo garderobarico. Stala je na pragu, v sinje beli obleki, z nasmehom v zalivih usten, z velikimi, zavetnimi očmi. Njeno telo in vse, kar je ta hip izsevalo, ni poznalo zaključka, ob katerem je bil pravkar navzoč na igrišču. Igre, ki se je zibala na robu uničenja, zanjo ni bilo. Raztezala je pred njim lok strnjeneža življenja in neugnane sile po njem.

Lokoma se je ogrnil okrog nje. Skušal je ugotoviti njeno obsežnost, njeno vplivnost na njegova čutila. Skušal je zajezditi med prsti njeno veličino; zaznati curke njene pričujočnosti; zaseči njeno prostornost v svojem prostoru; uskladiti njen čas s svojim časom. To je skušal ugotoviti tudi včeraj in predvčerajšnjim in sploh vsakikrat, vse hkrati in vsak košček posebej, sredi bežne okolice in obenem odmaknjen vsemu drugemu. Toda dlje od poskusov ni nikdar prodril. Kadar je bila navzoča, je bilo življenje drugačno od tega, kakršno je bilo. Čutil je, kako popušča pritežek in pozabil, da je bil pravkar namenjen na dvorišče.

Pred spojenimi zavesami se je ponovno spomnil garderobarice na hišnem dvorišču. Sram ga je bilo tega spomina. Mogoče so jo pobili in leži zdaj v krvavi mlaki. Človek pa, ki bi jo edini mogel dvigniti s tal, je zbežal z žensko. Grdilo se mu je, da ni ostal. Poslušal je proti vratom, da bi ujel kakršen koli znak, da garderobarica še živi, toda zapahnjena vrata niso pustila glasu v sobo. Med tem je mineval čas in zanašal se je na njegovo zdravilno moč. Trdno je upal, da je bila le igra.

Skozi pajčolan pred oknom so škilili obrisi hišnih streh. Kdor bi v tej uri stegnil roko, bi se jih moral dotakniti. Hiše so v spanju dvigale prsi, iz nekaterih dimnikov se je še pokajal plav dim, čisto spodaj so tonile mesečne ceste, tu in tam jih je križal pozni potnik.

Slekel se je. Pogasil je luč na nočni omarici in podstrešnica se mu je najprej zdela smešno zelenkasta, potem siva. Oči so se le počasi prijavale. V prvi tesnobi mu je bilo, kot da je legel v mračno gugalnico. Ko je odnivala in je začutil trdnjše oporišče pod telesom, se je dotaknil golega hrbta. Ta prvi stik ga je vedno neizrekljivo presunil. Zakričal mu je, da sta na dosluhu, da se skokoma manjša razdalja, do katere sta se mogla slišati.

Potlej ju je ločila samo še tanka omamna predenica. Njeno telo je bilo zvito v klobčič; zavijala se je vanj, kot bi ga hotela obvarovati, da se ne pogrezne v razpoko v steni, kamor je bila obrnjena. Tako spe ovijalke na dnu zaklete vode. Komaj se jih bo dotaknil, se bodo lovke pognale za njim in ga vsesale v svoje rove.

Dolga leta prej je tlačil navadno posteljo, do zadnjega navadno ležišče, ki ni bilo več kot ležišče številka 14 ali 22 in je stalo v tretji vrsti levo ob zidu. To mesto so mu dodelili po nekih posebnih računih, ki jim nikdar ni prišel do dna. Tam je vsak dan legal počivat. Slačil se je z docela drugim namenom; nikoli do nagega, ker se je bal, da bi mu sosed ne potegnil odeje. Včasih ni mogel spati in je prisluhnil dihanju v spalni dvorani. Kako živalsko je bilo to drnjohanje, kakor bruhanje v morje, da ga je dušilo v grlu. Legal je neprisoten in brezbrizen, do ničesar brez nikakršnih osebnih odnosov; ta spalna dvorana ga je do dlake osamila.

Pozno ponoči je prišepal paznik z žepno svetilko. Belo jezero je zažuborelo po stenah in jemalo mu je vid, kadar je posvetila. Vselej ko se je soj ustavil na njegovem obrazu in ga vsega pretipal, ga je skelelo, da bi zarjul od jeze. Le s silo se je premagoval. Ta luč jih je sovražila, kajti vsako noč, kadar koli so spali, je osvetila vse postelje, vsako posebej. Vsako noč vsako posteljo od vseh krajev, in to skozi vsa leta.

V podstrešni izbici je drugače. Vsa opravila se odsedajo po določenem razporedju; res. in meje so, ki jih ni mogoče prebresti. Vendar ta red ne krči njune svobode. Tu nemoteno tketa vezi, skrčujeta srčno bol v jedro, ki se v nasladi razpoči na drobne treščice. V njih je mirno dno, kjer se spajajo drobci v nov pričetek.

Mesec je odtokljal po strehah, ki je pod njimi nekoč legal spat, in se zmuznil skozi špranje v zavesah v podstrešno sobo. Vseveden je mesec, je pomislil zelo tiho. V tisočih sobah je navzoč, v vseh mestih in vaseh, povsod hkrati, povsod, kjer so dekleta pustila špranje v zavesah. In tam toplo diha iz odprtih dekliških ust, tam telesa premerjajo utripanje teles, dokler ne ostajajo istnice tesno sklenjenih trebuhov.

Vedno globlje je prodiral v to telo, ki se mu je zavezal. Njegova sočnost ga je donebno razkosala. Z vročimi rokami je iskal ključ do njenega zadnjega telesa. Ko je vzvalovalo v njem in so njegovi čolni grozili pokopati pod seboj poslednje otoke, je našel ključ. Oklenil je njeno telo, odprl ga je v vseh sklepkih in členkih, odpahnil ga je na stežaj.

6

Izžgalo mu je telo, izžveplilo mu je duševno omrežje. Razširjeno pogorišče se je zalesketalo pred njim; smod podstrešne deklice ga je obkolil. Bal se je vstati, ker bi se ustrašil lastne sence. Kako nesramno bi kriknila, komaj bi ga ugledala, se mu skotalila pod noge, pošastno švignila skozi podstrešno mrčenje. V kri mu je bilo grenko, obljskalo je njene stene.

S tolmuna ga je vrglo na površje, v stari navadni vsakdan, na ilovišče. In res je obvohal ilovico med prsti in v odeji; oči so mu to noč oplitlele in si oplasene prele pot v jutranjo svetlobo.

Zdaj je to telo spalo brez trenja, brez premikov, z zbrzdanim obrazom, tesno zaprto. Le pod dviganjem prsi je klilo še nekaj življenja. Tako proti koncu vsa dekliška telesa. Dajalo je, razsipalo svojo ženskost v njegove ude, on pa je bedel v njem in jemal, dokler se ni nasitil. Razdehtela se mu je, on pa je bil rokohitrec, kladivar v ropotajoči fužini, kamnar, brez anten za neslišne šume, brez čutil za nevidna trzanja človeških hotenj.

V dolgih požirkih je mislil na vse to, kar se je zgodilo z notranjo njujo in po zakonih njenega jetništva. Vsakikrat se je postavilo znova pred njega, se pojavilo v novih podobah, on pa je samo čakal rešenja, ne da bi si odgovoril. Čemu počenja vse to. Naklonilo se je in moral je vstati neodrešen.

Odprl je okno in svež zrak je blagodejno napolnil kote. Zadihal jih je. Zunaj je pravkar pognal dan in po mestu še ni polegel val prvega prebujanja. Luči so bile pritrjene na drogovich in spodaj, kjer so bili drogovji že tla, so ležale še krpe od noči.

Po prstih se je zmuznil iz podstrešnice in zdirjal čez stopnice. Po prstih je tekkel od tod, kot se spusti ropar, tat v noč, da zabriše sled. Nekoč je bil drugače hodil po teh stopnicah: svečano kakor bi prihajal k cerkvenim obredom. Prvič jo je bil nesel čeznje; vino sta pila in razposajeno vesela sta se vračala. Takrat jo je bil nesel po stopnicah; njene noge so mu visele čez roke; neštetokrat jim je poljubljal kolena. Bila so tako razuzdano blizu in to uro ustvarjena nalašč za njegove ustnice. Takrat je beračil za košček ljubezni, z obrazom je ril v blatu in pobiral drobtine. Pa to je bilo drugo življenje, in nekoč, po vrhu, pred davnim.

Na dvorišču ni bilo človeka in na tleh ni zasledil nikakršnih krvavih madežev. Najraje bi s prsti pobrskal za njimi po zemlji, samo da bi odkril kateri koli jasni znak včerajšnje bitke otroških pesti. Toda pre-naglo se mu je zahotelo spremembe, preveč se mu je mudilo izven tega oblišja. Najbrž garderobarice niso pobili. Rahlo upanje se mu je gnetlo na ustnice.

Z njim je nekam prostaško zavil v mesto. Gnalo ga je, da bi se zgibal, do kraja dohodil vso bol in se tako oddaljil vsemu, kar mu je vsak korak sledilo. Brez cilja je krožil po ulicah, cestah in trgih, zdaj počasi zdaj tekoma zdaj kot bi kolovratil, in dozdevalo se mu je, da se zapirajo ceste pred njim. Butal je ob zidove in moral se je okreniti v drugo smer. Brez volje se je vdajal, nekdo drug je hodil z njim, ki mu je prepustil svoje telo za ta jutranji sprehod.

Vse večja tesnoba se je grezila vanj. Skozi okna je obvohal spanje ljudi: zehanje je vrelo iz njih. Iz hišnih vrat je dišalo po kavi in potici in nočnih oblekah in mehkih perjanicah in kavi in potici in in in... Gabilo se mu je in dušilo ga je v sleherni misli. Ti ljudje svinjarijo za svojimi zidovi, si je rekel: v vsem žive v obilju, in kadar se pokažejo na cesti, spreminjajo obraze, ponarejajo kretnje dlani, pretvarjajo hojo in držo.

Groza ga je spreletela pred temi pravičnimi, temi nenasitnimi, temi nezmotljivimi, temi ki nikdar ne greše navzven. Samodopadljivo razka-zujejo svoja življenjska načela, da bi jih vsakdo mogel posnemati, v resnici pa so le lesene spake, telesa iz zobotrebecv in preluknjanih ko-stanjev, ki jih ponujajo. Polni so brezobzirnega nasilja, ki mu rekajo življenje. Čuti jih, kako ga zbadajo v hrbet.

On pa je golel pred vsemi, njegovo življenje je ležalo razprostrto pred vsemi, vsa grdobija, vsi klavrni pričetki in siromašni konci, vsi pritrgani kosci ljubezni in ukradene nežnosti vsakomer nenehoma odprti.

Ko si je osvežil na studencu nekje sredi mesta pogorelo telo in se je porodilo na pogorišču iz uničenja doskokoma spet prvo brstje, je našel samega sebe in poiskal celo svojo sredino.

7

Po tem sprehodu se je vračal vendarle prenovljen in s svetlejšim korakom. Njegov zadnji izlet v svežem zraku je imel svoj smisel. Zdelo se mu je, da se je nagnila v njem cela potolčena njiva iz nemoči do čudovitega vzpona. Z neznanskim veseljem je dočakal klasenje setve, nazadnje je žito le šlo v klasje: v jutranji rosi umito je rumenelo proti soncu.

Skoraj prešerno se je motal med ljudmi, ki so stopali iz vseh smeri v naraščajočem številu v dan. V vseh obrazih je odkril nekaj njenega obraza, za vsakim telesom se je skrivalo nekaj njenega telesa. V slehernem človeku mu je bila blizu. Tisti njen delež v vseh obrazih je bil kriv, da mu je postalo začuda mehko in se mu je srce raznežilo, da bi ponorel od mehkoobe. Zadnji del poti je doskočil v sladkem pričakovanju, da napolni vse to, kar mu je pomenila podstrešnica v zadnjih urah. Očital si je, da je zapravljal čas, ki je bil last obeh.

Na dvorišču ga je dirnila neprilичno kopica ljudi in se sklanjala nad nekim predmetom na tleh. Teklo je med njima nekaj tistih skrivnih vezi, ki zanje nista vedela, ki sta jih le doslutila. V zadnjem času sta vztrepetavala pogosteje drug za drugega, ne da bi to vznemirjenost mogla utemeljiti; najmanjši dogodek v njunem svetu je ustvaril preplah v njima. Ob vsaki priliki se ga je pollaščala tesna zaskrbljenost, da bi ne zanemaril njene ljubezni in bi se nekega dne ne zlila iz njenega hranišča v odtočne jarke.

Ob pogledu na dvorišče je odrevenel od slutenj, ki so se mu vozlele v brezzvočen krč. Na tleh je ležal sklenjen kup, ki ga je pokrivala siva rjuha. Čeprav mu je ona tako skočila v glavo, se je krepil in si prigovarjal, da se je vse to ne tiče. Otroška igra snoči mu je pognala upanje skozi glavo: prav na tem mestu so pesti pobijale garderobarico. Zdelo se mu je pregrešno, pa vendar mu je bilo to ubijanje nedoraslega življenja v tem trenutku zadnja rešilna iskrica: želel je, da bi jo bili pobili, ji stolkle pesti glavo in da bi bil ta kup zdaj garderobarica.

Po vsem telesu mu je kanil ogenj, ko se je zril skozi molčeečo gručo in je privzdignil z gorečimi prsti rjuho. Ni bila garderobarica.

Možem se ni mudilo, ko so merili višino od podstrešnice navpično do tal, do vrha stopnišča in od stene do kupa. Najprej so premerili razdalje z očmi, samo na okroglo od spodaj navzgor in od zgoraj navzdol.

Nazadnje so z merilom premerili prostor počez in nakrižem in vsevprek. Potegnili so mrežo belih risov po dvorišču. In ko so vse zabeležili, vse narisali v knjige in vse označili in s kredo zaznamovali mesto, kjer je cmoknilo telo na tla, so pristopili drugi možje in odnesli telo na nosilnicah.

Tedaj se je prostor spremenil v blodnjavo skrivalnico, v trhljivo doskočišče, v mrzko, sivo mrtvašnico, v vrtoglavo šahovnico. Na skrivnostnem, črnem polju na ogromni šahovnici se je stiskal v kot, kjer ga je divji konj imel v šahu, da se ni mogel premakniti niti za dlako.

Mislil je, da je zdaj vse končano, enkrat za vselej pri kraju. Kupoma je drlo mimo njega in se ustavilo na mrtvi točki. Pa je bil le pričetek, še večji po obsegu in še silnejši v svojem jedru. Pojavile so se nove razdalje, sprožil se je plaz in tla pod nogami so se krhala. Vse kar se je ustalilo dotlej v njem in zadobilo trdno ogrodje, se je razsulo. Vrglo ga je iz tira daleč vstran, na blodišče, od koder se je le s težavo boril navsepred.

Moral bi klicati v bolnišnico, naj je ne vračajo, če je mrtva. Same nevšečnosti bo imel in koliko skrbi in opravkov, preden jo bo pokopal. Moral bi ukreniti, naj jo prepeljejo kar v mrtvaško halo. Tam bo šla brez njega in mimo vsega svojo pot. Ko je držal slušalko, se niti z besedico ni dotaknil vprašanja, ali živi ali je mrtva: bal se je odgovora, kakšen koli bi bil. Z vso močjo se ga je oprijela bolestna nada in ko jo je hotel jasneje razčleniti in dognati, kakšno si sploh želi, da jo vrnejo, mu ni uspel noben zaključek. Naravnost ježilo se mu je vsako razglabljanje. Naročil je — kakor je naročal čaj — naj jo prepeljejo nazaj v podstrešno sobico.

Zdaj jo je čakal zelo nestrpno. Samo pol ure še, vendar mu čas ni mineval. Vsako minuto je doživljal v mukah na dolgo in široko, preden se je utrnila. Zapiral je okno in potegoval zavese pred grebene streh. Ni treba, da ve vsa okolica, si je rekel otroško, ni treba, da uživajo, ko jo bodo deli z nosilnic. Potem je preravnaval stvari na mizi in vse okoli, dokler se ni zalotil pri ugotovitvi, da preravnava že četrtič. Priznal si je, da mu njeno dejanje jemlje trezno razsodnost.

Končno je ustavil črni avto pred poslopjem. Pripeljali so jo. Z vročo sapo je zadnjič premeril sobo, če je dostojno pripravljena za njeno vrnitev. Ko je odprl vrata na stopnišče, se je spomnil, da je bilo vse skupaj nesmiselno igrakanje, začarana spletko, nor privid. Rajši bi moral stvari razmetati, strgati zavese, zdrobiti okno, vrata, predmete, se skriti. Ne, pozabiti za vselej, kar je bil. To bi ga rešilo pred njo, kakor se je rešila ona pred njim. Tudi zanj je bilo dovolj prostora spodaj na dvorišču, tri nadstropja niže, kjer so se grmadili skrivnostni risi; tudi za njegovo glavo bi bila tla dovolj trda, da bi jo razbila v črepinje. Toda nosači so bili že v hiši. Pravkar so postavili nosilnice pred stopniščem na tla.

Premislil je, kako bodo nesli. Stopnišče je bilo ozko, ovinki neokretni, hiša je bila zidana v starem slogu. In nosilnice so bile dolge in preokorne za to višino.

Našel je, da jim ostajata samo dve možnosti. Če še živi, jo bodo nesli čisto pri tleh; nosilnice bodo dvigali komaj za ped od tal, samo toliko, da ne bodo zadevale ob stopnice. Če pa je mrtva, jo bodo morali nesti na rameh, tako da jim bo ležala na plečih.

Vsi bodo videli, kako ga je njen prihod vznemiril. Kakor koli se bo vrnila, živa ali mrtva, prinesla bo s seboj tisti mrki molk, tisto otrplo tišino, ki jo prinese vsak tujec v hišo. Tega nemira pred srečanjem z njo ne bo mogel prikriti.

Vedno se je bal srečanj, ki jih je pričakoval. Branilo se mu je stopiti po dolgi odsotnosti celo pred domače ljudi. Morda bo oče na polju in bo moral ustaviti konja, starega krampa, ki je vlekel vse, kar se je dalo vleči; spustiti bo moral plug iz rok, izrezati brazdo — in vse to nalašč zanj, smrkovca, ki se je vračal na počitnice. In morda bo mati devala kruh v peč, do glave bo čepela v talni votlini pred pečjo in bo imela opravka z omelom in slannicami in loparjem in krušnim testom, kamor bo rezala križe, in ne bo utegnila niti odzdraviti.

Danes se vrača ona in on stoji na hribu brez pluga in brez brazd in brez okamatanega krampa in brez krušne peči in brez vsakih s prameni lucerne prežetih jutranjih polj. Vprežen v igro čaka z živalsko vdanostjo, da se bo vrnila.

Spodaj na dvorišču so vzdignili možje nosilnice na rame.

Zdaj njen prihod ne more spremeniti ničesar več; zdaj je padlo, kar ni imelo obstanka. Skelelo ga je v drob, da je ni pustil prenesti v mrtvašnico. Moral bi vedeti, da ni prestala, ni mogla in ni hotela pre-

stati. Živela sta pod eno streho, najožji košček zemlje sta si delila. Zdaj prihaja, da kruto pretrga ta red in pokonča nujno lastnino.

Od daleč je slišal stopinje, ki so se počasi približevale, se med potjo prevračale v hrušč in podrsavanje in se včasih zgubile v zidu. Stopnice so usopale nosače. Nezaznavno težke morajo biti nosilnice, zdaj ni več dvomil, da nesejo mrtvo.

Ko je bila spet v hiši, na poti v svojo sobo, jo je znova zadihal. Bilo mu je, da bi se z njo povrnilo prejšnje življenje in steklo nepri-trgoma. Vendar je moral vse bolj spoznavati, da ni bila več dostopna z njegove ravni, ni je več dosegla. Bolj se ji je približeval, da bi se zočil z njo in bi ujela samo en skupen utrinek, tem bolj se mu je od-mikala. Ni je priklical iz ozadja. Končno pa je do dna nikdar ni pose-doval, nekaj je ostajalo vedno površina. Občutil je, kako mu je obtičala bolečina v mesu, kako je meso zadrgetalo, še nekajkrat utripnilo in potem zadrgnilo.

Položili so jo na oder.

Ni bilo nič minljivega na njenem telesu, ni se spremenila, kot spre-minjajo mrtvaški odri. Pravkar se je vrnila z veselice, še z godbo v ustih in z veselo barvo v očeh, in z omotičnimi rokami, in z belo poltjo, ki bi mogla biti tudi polt breze, kjer so vrezana imena. S toliko radostjo se je vrnila.

Srepel je v to mrtvo deklinško telo, kot bi ga ne bil videl še nikdar prej, in ni se mogel naužiti njegove lepote. Dušila ga je, odkar sta se imela zase, bila je prenakopičena, preveč zgoščena, pretesno nabrana. Povsod, kjer se je strnilo življenje in izsevalo moč, kjer je dozorevalo v veličastne spomenike, raslo v popolno svoboščino, se dovrševalo, povsod tam mu je bilo v grob grenko v duši. Prečutil je to grenkobo, dopuščal je, da ga je raščenosť mrtvega telesa mamila. Šel je z roko po njem in se ga dotikal kakor svetišča.

»Kako se počutiš,« je rekel.

»Vstala bi rada,« je rekla.

»Prav, greva na zrak,« je rekel.

Vstala je in se oblačila. Jemala je obleke iz omare in si jih pomer-jala. Vse po vrsti so ji pristajale do zadnjega šiva. Zložno se je obračala pred njimi na vse strani, on pa se je zaveslal globko vanjo. Zašumelo je ob njenih lahkih stopinjah, ves omotičen je stal sredi sobe in z veli-kimi očmi strmel vanjo. In zaželelo se mu je, da bi jo smel gledati brez odmora, s čisto dušo in neukrotljivim hrepenenjem; s tistim gladom, ki ga je prignal prvič v njeno sobo.

Množica ljudi se je prerivala ob njeni krsti.

Koliko je imela sorodnikov, ki jih ni poznal, koliko znancev in znank, ki jih nikdar prej ni videval. Ko so mu izražali sožalje v roko, ni našel vzroka, zakaj to počenjajo. Vsiljujejo mu žalovanje za nekom, ki ga niso poznali, nikoli ljubili niti pozdravljali. Kako morejo vedeti, če sploh žaluje, da hočejo deliti z njim to opravilo. Kaj jim je storil, da navezujejo z njim stike, da se vključujejo, ko se žalosti.

Razihтели so se pred njegovimi očmi, nacmizali so se s počenimi glasovi, lica so spreletavali kratki drhtljaji. Ni veroval v iskrenost njihove prizadetosti, vse bolj se je uverjal, da se hočejo razpasti na njegovi usodi. Njihovi gibi so cikali na zunanji vtis, na pravilno žalovalno držo, na ihtivo naglašene besede, v srcu pa so se radovali, da so položili spet novega človeka na mrtvaški oder.

Po vrsti je stiskal roke, ki so silile vanj. Ponujale so se mu v sobi, na stopnišču, pred hišnimi vrati, na dvorišču. Tolika človeška bližina mu ni potešila bolečine, le še bolj ga je razžalostila. Razmišljal je celo, da je mogoče mrtev on namesto nje. V glavi se mu je zavrtilo in ni vedel, kako naj razčisti dvome, ki so se pletli v zmoten kolobar. Da bi našel izhod, je začel šteti. Izbral si je visoke številke, da je moral pri vsaki paziti na izgovorjavo in na pravo zlogovno zaporedje. Prešteval je ljudi v sobi, slehernega je označil s številko. Sešteval jih je in jih odšteval, pomnoževal druge z drugimi in delil moške skozi ženske. Potem je štel od zadaj, začenjaj na sredi, štel v lihah in premih številkah, štel, štel, štel, štel...

Nisem mrtev, dokler preštevam ljudi, si je rekel; pa tudi ne živim. Da nisem mrtev, vem, da ne živim, čutim. Živeti, pomeni biti svoboden, odločati med možnostmi, trajati, biti vselej, tudi potem še; pomeni to, kar je ona. Ona živi v možnostih, on je v njih mrtev.

Množica se je kupoma valila okrog njenega odra. Sonce pa je barvalo njene profile po zidu. Pojavile so se podolgaste glave, ozka ramena, votla oprsja, živalski hrbti, strašila, šeme, spake. Odsvit smešnosti vsega, kar so počeli, se je gnetel na njihove obraze.

Začudeno je vzniknil.

Ko je sonce vzhajalo in je stala v koordinacijskem okenskem križu, zjutraj, v nočni srajci, s spuščeni dolgimi lasmi, tedaj je imela ta profil. Lasje so ji zakrivali vrat, da ga nikdar ni videl celega, mogel ga je le občutiti s svojimi prsti. To prikrito doživljanje njenega vratu mu

je zadoščalo. V tem je našel celo neko napetost med njima, ki ga je silila, da se je obvladoval. Zdaj si je bil hvaležen za ta zadnji ostanek, vesel, da ni zaprl vseh poti do nje. Po odprti poti mu je zdaj prihajala naproti.

Stala je nekje v sobi, v njegovi bližini, morda celo tik ob njem, toliko da se je ni dotikal. Izračunal je, da mora biti obrnjena naravnost vanj in vsak hip bi moral čutiti njen dih na licih.

Zibal se je v prelepih sanjah, potoval je po čudežni deželi. Mehko in brez teže je stopal in ni trpel lakote in žeje in posledice. Prešinilo ga je, da bi to njeno plaho podobo napolnil z mesom in krvjo, ji dal praznično obleko in človeški vonj, jo popeljal živo ven iz te pogubne globeli, ven iz njenega senčnega telesa v nerazbiten, svetel dan.

Pa komaj se je dvignil, da bi napel moči in krenil z rokami proti zaželenemu svitu, so se mu roke začele trditi, telo mu je hromelo in mu lezlo na kup.

Zavedal se je.

Ležala je na mrtvaškem odru in ljudje so še vedno prihajali. Po stenah so že davno ugasnile slike. V sobi so bili zdaj novi ljudje, eni izmed tistih, ki jih še nikdar prej ni bil videl. Ko je vstal, so mu ponujali roke.

15

»Kje je sonce,« je rekel otrok.

»Ni ga,« je rekel otrok.

»Je odšlo in zdaj ni več sonca,« je rekel otrok.

»Mrak je,« je rekel otrok.

Otroci so gledali v nebo in nadržli so si šage preobilne svetlobe v oči. Nebo je cikalo na rdeče in otroški obrazi z odsekanimi nosovi so ležali vodoravno v barvah; ležali so posebej, odsekani od obrazov so plavali na vrhu glav. Zdaleka še ni bila noč, kajti sonce je viselo še za dva moža visoko nad pobočjem.

Postopoma se je otroška igra, ki je bila klavrno pretrgana, bližala koncu, tistemu zadnjemu prizoru, ko se konča vse srečno in se sprevrže vse gorje v blagodejno spokojnost. Otroci, ki so z močnimi mladimi srci verovali v svojo igro, so se stezali neprestano v nedogled in se tam oklepali odraslemu neuresničljivih ciljev. V še tršem molku in s še bolj skopim početjem so jo nadaljevali do konca.

Malodane bi bili končali igro in se razšli po domovih, ko bi ne bilo zdrknilo sonce tisti hip iz tečajev in začelo padati proti zemlji. Strmo-

glavilo je proti dvorišču, orjaška ognjena gora se je zagrinjala nizdol in lomila grede pokončna drevesa. Goreča polena so razklala streho nad glavami. Spodaj so otroci ždeli v grozi.

14

Stal bo na kupu sveže zemlje in čevlji se bodo pogrezali v ilu. Dan ima še časa in moral jo bo pokopati. Včeraj so jo pripeljali in položili na oder in jutri bo pogreb. Po isti poti jo bodo nesli iz hiše, kot so jo prinesli, po istih stopnicah in skozi isti izhod. In potem sprevod skozi mesto, mimo radovednežev na pločnikih, ki se bodo poganjali na prste in stegovali vratove. Kako žalosten sprevod, kako obupna, nesmiselna pot proti nepoznanim krajem, katerih zidovi se blešče v daljavi, po dva v vrsti s poveznjenimi pogledi, glave, ki burijo v predrto ulico; in nad glavami s srebrnim pajčolanom pokrita krsta na poti proti žalam; nekje med njimi on, tolkač, ki nabija nemi zvon pri poraznem velikonočnem obhodu.

Da morajo biti pogrebi nepomembnih ljudi tako nepremostljivi. Res da je bila nepomembno dekle, samo ena izmed njih, ki niso več kot dekleta; bitje s toliko nepomembnimi jutri in večeri, s toliko prijemi in dotiki, ki se drže vseh predmetov; samo to, ne več. In tako do kraja nepomemben, obsodbe in pomilovanja vreden konec, nečasten in nerazumljiv zaključek, preklet in pogubljen sklep. Z vsem tem se mučiti skozi špalir ljudstva, to žledi. Tako jo bo pokopaval v doslutnem času, njo ki je obnemela sredi poti.

Samo dan je še do tega.

Čez kratko sta bila namenjena na podeželje. Ob sloki brezi sta si bila zapriseгла svoji imeni in vse drugo, kar je bilo zaprto v začetnih črkah njunih imen. Utajila sta si marsikatero skrito željo, ki sta si jo medtem izpolnila. Vzboklina v deblu je zadobila globlji pomen. Opazila sta, da gre pod pot z njima.

Tu bi se razdihala na zraku, si osvežila kri, obduhala bi ves hrib in se naužila veličastnega reda na obzorju in sonca, ki bi jima treščilo na obraz. Na tem stekališču vsega, kar jima je pomenilo vrednoto, bi jima pognale nove moči. In še iskreneje bi si zapriseгла drug drugega.

Prav te dni pred njunim pomlajenjem pa si je izbrala za čas svoje smrti. Čas, ko je ni mogel ščititi, ko so se ljudje prebujali iz polsna, čas z najmanjšimi možnostmi.

Razživela sta se in se razpolovila. Noč ju je zatela. Ko sta se strnila v eno bitje, se mu je izbudila. Donosila sta se; sredi najlepšega razcvita sta se olistila.

Brez strasti je umrla. Zadnje sekunde, ko je bila še pri zavesti, ji je moralo biti zoprno v ustih. Umirati brez strasti in brez daru zanj, ki bo ostal — ni se je mogel predstavljati. Ko bo umiral on, bo umiral strastno, ves in v vsem, brez pridržkov, izgovorov in olepšavanja, naravnost, od spredaj in izcela, do zadnjega in povsod; vmes, kar ni več vprašanje in ni še odgovor.

15

Kakšen pomen je imelo vse to. Prihajal in odhajal je svoboden skozi njen svet. Skovala sta prve načrte in obtaknila gradišče s količki. Prestajala sta mrz in bedo skupnega začetka. In rasla sta; čutila sta, kako vre iz njive. Butalo je ob njiju, pa sta z lahkoto kljubovala: boja nista občutila kot bitke, temveč vse prej kot gradnjo domačije, ki sta sanjala o njej. Nenadoma pa nista bila več kos življenju.

Kakšno osnovo je imelo po vsem tem njuno poznanstvo. Skrbno sta ga čuvala zase, ga skrivala pred tujimi vlomi; zaman sta plodila vezi. Na mah je bila njuna ljubezen uničena in njuna krila se niso več dose-gala med vzletom. Bilo je samo opotekanje pijanega listja skozi vsak-danji piš, srečanje mimogrede v ozki ulici, ki ni vredno, da stisne solzo za njim: le topel naval čutenja, krik iz človeškega obupa, povzdigovanje iz samote, ne več kot suženjska tlaka, kot telesna dajatev, ki ji je sledila breztalna razpršitev, popolno ubožstvo osamljenosti; bilo je samo ukore-ninjanje telesa na tujem ozemlju. Kjer sta nekoč hodila in puščala krvi svobodne toke, tam zdaj cmiza deževnica po kolesnicah. Pust in brez-smiseln je bil svet, ki je okrepenel pred njunimi očmi.

Ponižala ga je do nagote, slekla mu je kožo, onespodobila ga je. Ta poraz ga je izpostavljal, ga sramotil. Posmehovali se mu bodo in s prsti bodo kazali za njim. Bila je del njegovega telesa, kot njegove duše, odlomek v njegovi zgodbi. Nosil jo je s seboj in se spočeval v njej, natesnoma sta se prepajala med seboj. Vse to ni preprečilo njunega razdvajanja. Res sta živela svoj svet in se gibala pod svojim nebom, toda pravo, resnično življenje se jima je komaj svitalo: teklo je izven njunih ograj.

Odkar so jo prinesli, se ni odmaknil od krste. Slut mu je brauil, da bi jo odstavil, zdaj ko se ji je odsvitala na obrazu vsa propast. Ven-dar se mu je vedno močneje dozdevalo, da nemi na mrtvi straži; da stoji prevotlo in ima opravka s tujim imetjem, ki se mu ga ne mara. To zdetje ga je krepilo, da se je naposled prebil do spoznanja, da s tem, kar počenja, ne koristi nobenemu namenu, da ne straži, temveč stoji kot bikoborec na bojišču, pred tisoči gledalci; oči se mu leskečejo, bikarju,

od bojnega pričakovanja, ko se bo bodel z razjarjenimi biki. Z rdečo ruto jih ščuva, ki čakajo nanj, da ga nabodejo na svoje rogove ali pa da jim uide in jih usmrti.

Strah ga je polil ob nadmoči bikov, ko je sunil. Zadalil je prvega, da mu je zasrtela dlaka. Stresel se je in na kolope stekel z bojišča med ulice.

Pil je dolgo v noč, pil je zelo krepko. Gnalo ga je, da bi zalučal kamen skozi prostor. Zahotelo se mu je, da bi gledal, kako bodo gosti umikali pred njim glave v svoja ramena. Kamen pa bi švigal samo za las nad njimi, cepil bi zrak s svojimi sekirami, dirjal bi mimo svetilk, ki visijo v razpete časopise, in bi tam razcefral vijuge cigaretnega dima. Letel bi in končno udaril spredaj ob cilj. Čisto spredaj, kjer bi bila mogoče stena, mogoče pa tudi ne, mogoče akvarij, mogoče bik v areni, mogoče pa tudi hrbet gosta ali pa glava lepe postrežnice. Tam bi udaril in zavrtal luknjo.

16

Vsesalo ga je v drveči lijak. Sprva je še razločeval posamezne hiše, ki so se sukale okrog njegove glave in puščale pri strehah ozek obroč neba. S časom pa so se začele prelivati v dolgo, sivo steno, ki se je široko razlezla na trepetavi, lijakasti ploskvi. Bil je na vrtiljaku.

Vrtel se je v hitrem vrtenju in zdelo se mu je, da se drklja vznak, da mu pritiska srce in pljuča ob žledasto steno, da mu na vse pretege izvija hrbtenico. Z mlinskim kolesom je drvel mimo zidov nizdol, neprestano nizdol: nadstropje za nadstropjem je švignilo mimo njegovih oči. Kako globoko je bilo mesto, brez tal ulice in brez dna ceste. Včasih je treščilo v gonilnem kolesju in takrat je skremžil obraz. Ko je mislil, da bo zdajzdaj tresnil na naklo in se razletel na drobno, je zamižal in čakal na zadnji trenutek. Toda spet je moral odpreti oči, kajti brez prestanka je padal mimo hišnih načelij proti dvorišču pod njim.

Sunkoma je vrtenje prenehalo. Tisti hip je telebnil na tla, telo se je zleknilo, obraz pa se mu je zaril do ušes v zemljo. Leteče mesto je pristalo; najprej je domneval, da je na neki tuji zvezdi. Strkal je mreno izpred oči in odprtina ob koncu lijaka se je zaprla, vrtiljak je mahoma razpal.

Kleče in z rokami uprt ob tla je izvlekel obraz iz zemlje. Vlažna prst se je lepila vanj in težko je dihal. Oči še ni mogel odpreti, krčevito se je obešala mora trepalnic. V sencih je strumno kljuvalo. Izginilo je izpred oči, tudi gonilnega bučanja ni slišal več. Obdajala ga je tihota in med

drevjem je ležal spokojen mir. Ničesar ni mogel odkriti, kar bi pričalo o pravkar zaključenem vrtenju mesta in o vrtiljaku, ki mu je omračil um.

Bil je spet na zemlji; ko je nesel jopič k ustom, jo je obvohal. Tudi travo je obvohal, slednjič še krvni strdek pod rokavom. Narval si ga je in pritekla je znova kri. Ni se znašel, od kdaj in zakaj krvavi; zdela se mu je postranska reč in ni se dlje ubadal z njo.

Pod rokami je zamlaskalo, teklo mu je skozi prste in čutil je prvi dotikljaj hladu. Luža, je pomislil; pa naj bo luža, je rekel; več ni ugotavljal o njej. Opadel ga je dež in kdaj pa kdaj se je razmrežil blisk in razparal nebo. V daljavi so se prikazali bleščéči se zidovi. Od daleč je videl nekaj dežnikov, ljudi pa ni bilo. Nekje je udarilo v stolpu in zašumelo je skozi drevorede v parku.

Zavrnil je misel, da bi se približal dežnikom in se samo utrinek časa uistosmeril z njimi. Vse je strpolelo v njem kakor ob jutru vstajenja in zle preteklosti. Obšlo ga je domotožje po človeški bližini. Dolgo se je brez besede boril, dokler mu skušnjava ni uuhnila v srcu. Brez ciljev je stal sredi luže in dež ga je srepo polival. Duša mu je omrtvela in telo ga je omoglo.

Spomnil pa se je, da se je bil nekoč ugostil v podsrešni sobici, se vraščal v neko dekle in si nagrenil velik kup dragocenosti. Površno je postoril: opravil je samo polovično delo; ni pokosil, samo okosmatal je. Moral bi stražiti telo svoje deklice in ga pokopati. Moral bi biti človek do nje, ko mrtvi, ker je bil bog, ko je živel. Spodobilo bi se.

17

Res se mu beg ni posrečil, temveč mu je le poostril položaj, ki se je tolkel z njim. Osrenilo se mu je na nevarnem bregu in če bi stopil obzirno in do meje previdno, bi mu več ne spodrsnilo. Seve zdaj mu je spoznalo mnogo globlje v grapo in pot nazaj je bila tem bolj neizprosna in le še težavnejša.

Kljub temu pa se je še otezal, ali naj se vrne. Kam tudi bi se namenil. Zanj se je igra v areni končala, zadavil je bika pred tisoči gledalci, klečal je na njegovem trebuhu, ko ga je streščala mrtvaščica. In potem, črtali so ga iz podstrešnice, ukinili so mu ognjišče, položili so mu jo na oder, kjer mu je oplahnila. In v vsem tem ni našel trohice pomena.

Če se bo, se ne bo vrnil več zaradi nje; pri njem je oplela. Ni mogla več prinesiti vsebine v njegov svet. Ne bo mu mogla več prebrzdati igre, ki sta jo skupno začela s konca in je zdaj posamič ne moreta obrniti. Dala sta si in vzela, kar jima je bilo odmerjeno. Drugih odnosov

nista privzgojila, ki bi segali na mrtvaški oder katerega koli izmed njiju. Tako daleč nista računala.

Ni si mogel predočiti, da ga je to telo neprenehno dražilo, da ga je moglo znoriti, da so se stvorila sploh dotikališča med njima. Zdaj šele je dognal, da se nikdar nista bila razvnela do pravega ognja. Posedoval jo je od blizu in že tedaj je bila mrtva. Brez mičnosti mu je ležala ko zdaj brez strasti. Da, njeni udi tudi prej niso razsipali tiste omamne ženske mikavnosti, ki omegli čutila. Nikdar mu srce ni omeknilo do zadnjega drgeta in zadostilo do najtanjše gubice.

Samo da tega ni zapazil takrat, ko je bilo še negodno. Ni je odpregel v času, ko bi se še mogla rešiti vsak na svoj breg. Zadoščala mu je polovinska ljubezen. Spregledal je šele, ko se je že mrazil ob njej.

Nekoč ji je razkazoval mesto. V njem je živel, v njegovih ulicah je mislil nanjo in zdelo se mu je, da ji mora ta kraj nekaj pomeniti. Razkazal ji je vse imenitosti, varno jo je vodil skozi vrtoglavosti velikega mesta. Toda ona ni občudovala njegove spretnosti in znamenitosti je niso zanimale. Jezila se je in nobena posebnost ji ni bila po godu. Tako sta se stiskala proti koncu ob visoke zidove, postajala še pred izložbami in nista si imela več povedati pametne besede.

Naslonel se je v tej neodločnosti. Zdaj se bo mogel za vse maščevati nad njo. Vrnil se bo v hišo in razglasil, da je ne bo pokopal. Ostala bo nepokopana, na svojem mestu, niti za las se ne bo premaknila. Vsi, ki so vročično čakali njenega pogreba, so se ubrusili: nje ne bodo pokopavali, ona ostane nepokopana.

Zdaj je ne straži več, tega tujega imetja, on, ušibčen, ponižen sluga, zdaj ji ukazuje. Lahka jo na dlani in ne čuti več njene teže. Njegova tehtnica jo žre.

Od vseh strani bo navrelo ljudstvo, s pridržano sapo bo hlatalo za njenimi dotikalnicami, ki se bodo bohotno bočile, ko bodo zapirali krsto in bodo žebli pod udarci kladivov prijemali za pokrov. Opeharil jih bo za ta užitek. Upalil bo s kolom po njihovih prstih, delilcih vednih dobrot, lepih naukov in opominov; razpršil jih bo v vse vetrove in jih sprasil, usrance. Čemu ga motrijo ko črnega žoharja v skledi: ona ostane nepokopana.

Še malce ni podvomil o tem, da bi bil ta njegov sklep čuden ali nenavaden. Od njenega poznanstva je nosil v sebi pravico do nje. Ve, da razsoja samovoljno in da baranta z njenim življenjem, toda to je zakrivila sama, ki je spremenila spored sebi všeč. Ni bilo pametno. Poleg tega je pretrgala pogodbo; kajti vse, kar se je med njima godilo, se je, da bi živela. Tega nemega dogovora se ni držala.

Slepeč se z lepimi upi, je krenil v svet. Za nadpovprečno mero se je povzpел v življenje, za isto mero je klecnil v kolenih. Nasitil se je njene ljubezni, ni mu več prizadevala gorja. Vrnil se je takšen, kot se je napotil. Ni bil praznejši od prej, ko še ni zahajal v podstrešno sobo: ni obogatel in ni obubožal. Takšen je ostal, kot se je mislil spremeniti.

Za las je manjkalo, da bi bil vzletel. Brezmejnemu izobilju, ko je preiskoval zmogljivost svojih letečih peruti, je sledil čas podrtije in opustošenja. Podrinilo mu je zemljo, ne da bi mogel slutiti pretečo nevarnost: kar na vsem lepem, brez vmesnih postaj, sredi neskaljenega sozvočja vsega, kar naredi življenje za mladost, se je pogreznil.

Po umazanih lužah v parku se valja, njegova obleka vpiva blato. Kaca se mu, komaj prestopi: telo mu je mastno od rjave deževnice; in pod rokavom mu slezi iz rane kri. Ona pa leži z udrtim obrazom na mrtvaškem odru.

Ne kolca se več drugemu po drugem, predaleč sta narazen, Kdo ve za vse zidove, ki leže med njima. Drug pred drugim bežita v dve nasprotni smeri: on teče sredi črne železniške proge, v temi buljijo oči v tračnice, kjer brli skromna mesečina, ona pa jaše na divjem konju. Ta konj ga je nekoč potolkel na dvorišču do šah mata.

Tako tuja, preslepljena in osenjena se oddaljujeta, potem ko sta se do krvi obdrgnila. Ona mu je bila vse: njena lepota ga je ščemela v oči: z njenimi dajatvami si je izganjal samoto: bodrila ga je v duševnih mrakobah, pri njej se je spočival. Ona, ki bi jo izruval prej z lastnimi prsti iz zemlje in jo povedel z najgabljivejšega navja nazaj v svoj prostor, polega zdajci do zadnjega osamljena na mrliškem ležišču in zastonj čaka, da jo bo pokopal. Ta ženska bo ostala nepokopana, za to se je odločil s trdnim naklepom in neomajnim zadoščenjem. Ogrela ga je, da si je izmislil to sredstvo, ko počasi, brez bolečine in žalosti, a gotovo odmirata vsaksebi.

Takrat je spredaj trusnilo s peskom in neko čudno šumenje se je razleglo po tlaku. Izza bližnjega ovinka je pridrktal sprevod. Na grbavinasti cesti se je črno nagnilo ljudi.

Usredilo mu je pogled in zravnal se je iz vrtoglavice. Bodičast veter mu je zasviščil okoli ušes in mu nabodel obleko na mrzle konice, da se je zdrznil. Pomel si je oči, čeprav se jim je bilo že davno zdanilo. Vstal je — in tega, da je danes prvič vstal iz luže, se je zelo jasno zavedal. Dvignil se je s tal in v trebušno votlino se mu je zasadil oškropli trn. Zazrl se je v drkot, ki se je trgalo od hišnih streh. Z nizkimi, potopljenimi glavami si je vil svojo pot pod mokro drevje.

Nobena grenka misel v njem ni vztrepetala in v grlu ni okusil pelinove. Bil je zadovoljen z opravljenim delom. Zakleščila sta se bila v žilah, pa jih je razvozljal; zlagoma so spuščale in zatohnile.

Odprl je v nočdan in stopil v njegov kobal. Oči so mu zažmerile v daljo, tja kjer prvič zadiháš, se prvič zganeš, kjer je shranjeno življenje, preden oživi. Stal je ob izvoru, pred dežjem in peskom in vrtljaki, na odskočni deski, od koder vodijo črte navzdol, kvišku in navzkriž; na ladji, ki ne pozna drugega kot morje, obalo, pristane, morje, otoke in obalo in morje, in ki je samo zato, ker je morje: stal je čisto blizu dnu: zadaj, za durmi, so tulili šakali.

IZ SODOBNE ČESKE LIRIKE

JESEN

Jiří Pištora

Poglej skoz okno in vprašaj sonce,
kam gre.
Vprašala sem in sonce je reklo:
Ptice grem štet.

Vprašaj ptice, visoke ptice,
kam lete!
Vprašala sem in ptice so rekle:
Letimo štet listje, ki pada.

Poglej in vprašaj še listje,
kam pada.
Vprašala sem in listje je reklo:
Padam,
kar tako,
okoli tvojega okna padam,
da bi ti bilo otožno lepo,
ker pada listje.